

КОНРАД ФИАЛКОВСКИ ШАНСЪТ НА СМЪРТТА

Превод от полски: Огнян Сапарев, 1980

chitanka.info

— Моля да влезе — казах на моя андроид. Андроидът изчезна в матовото силово поле на входа, а аз се приближих до прозореца. Усетих на дланите си топлината на слънцето — беше юли и един от тези дни, за които беше запланувано безоблачно време. Над ръката си видях оса. Бръмчеше, мъчеше се да се промъкне навън през силовото поле, заменящо стъклото. Непрекъснато се забиваше в полето и отхвърлена като топка, отново опитваше късмета си...

— Искаше да се видим — каза той, заставайки зад мен.

— Да — извърнах се от прозореца и го погледнах отгоре надолу, защото беше по-нисък.

— Чудиш се, че съм наистина толкова стар. Телевизофонията подмладява, а досега си ме виждал само на екрана.

— Изглеждаш съвсем така, както и очаквах — казах аз, макар че не беше истина.

— А ти си Гоер, ръководителят на Експеримента? — запита, сякаш за да се увери, че съм този, заради когото е долетял чак дотук. Малцина долитат до нас.

— Да, аз съм Гоер и искам да ти благодаря, че дойде.

— Колебах се, но в края на краищата съм толкова стар — засмя се беззвучно.

После изведнъж стана сериозен и запита:

— Дали... дали това е винаги сполучливо?

— Това е Експеримент и самата технология е ужасно усложнена.

— Да, това сигурно е трудно. Да се предаде всичко, трупано толкова години...

— Обикновено е сполучливо... А ако не е, повтаряме Експеримента — стараех се да се усмихвам, но май не успях.

— И после мнемокопията ги пращате в Космоса.

Кимнах.

— Връщат ли се?

— Не. Защо трябва да се връщат? Това са автомати, обикновени автомати. — Думата „автомати“ подчертах нарочно. — Те изследват Космоса. А после... после са непотребни... Впрочем поне засега това е единствената възможност за изследване на Космоса — допълних.

Професорът се замисли и след това запита:

— А моето копие, защото нали то ще бъде точно мое копие, къде ще изпратите?

— Естествено, мнемокопието, поне в момента на възникването, е съвсем равнозначно на твоя разум. Като че ли някой, който е твоето второ аз, е застанал до теб, професоре.

— Е, да, но то все пак ще бъде машина, автомат.

— Разбира се.

— Виж какво, Гоер, аз съм само биофизик и от невроника не разбирам, но как така машината ще може да мисли като мен? Нали автоматите...

— Остави автоматите. Техните мозъци са примитивни в сравнение с твоя.

— Мъртви са.

— Не става въпрос за това. Мисленето, самостоятелното творческо мислене, зависи само от сложността на връзките. А дали тяхната мрежа се състои от клетки, както твоят мозък, или от неорганични елементи, както мнемокопието, това няма никакво значение... вярвай ми, това наистина няма никакво значение.

— Хм... възможно е, трябва да ти вярвам. Но не мога никак да си представя това... мнемокопие, което ще бъда аз. Казваш, че то е, сякаш съм излязъл от себе си и застанал редом — засмя се отново с беззвучния си смях.

— Нещо в този дух — съгласих се.

— Аз съм много стар човек, всяка моя част поотделно не става за нищо, а всичко заедно се държи още благодарение на... голямото отклонение от състоянието, най-правдоподобно за тази възраст... от смъртта. Учудваш ли се? — добави, поглеждайки ме. — Вече съм на сто и десет години, Гоер. Бях професор, когато си се раждал.

— Наистина ли си на сто и десет?...

— Да, Гоер. И тъкмо на мен предлагате моят стар мозък да бъде отпечатан в машината, така че всяка клетка да намери свое органично съответствие, а всяка асоциативна връзка от глъбините на моя мозък да бъде заменена от верига в тая машина. Така ли е?

— Да. Тогава тази машина ще бъде равнозначна на тебе, професоре.

— С други думи, моята личност ще получи нова, прекрасна обвивка във вид на метални сандъци, пълни с километрични проводници. На моите мисли ще акомпанира щракането на превключвателите и ще бъдат захранвани с електрически ток,

изпращан от енергийните трансформатори, монтирани в реактора. Не мислиш ли, че това е ужасно?

— Ужасно?... Може би. От субективна, от твоя гледна точка. Но освен това... За мен например би било все едно дали разговарям с теб, професоре, или с твоето мнемокопие.

— Значи, с мнемокопието може да се разговаря? Не знаех това. Пък може да бъде интересно, такъв един искрен разговор със самия себе си.

— Не мисля... Впрочем, мнемокопието след траспозицията се намира в състояние, подобно на сън.

— И после се... опомня, така ли?

— Да, опомня се — отговорих.

Професорът ме погледна проникателно за миг, после несмело попита:

— А когато... то се събуди? — Пред думата „събуди“ направи дълга пауза, сякаш се чудеше дали може да я употреби, щом говори за автомат.

— Буди го радиосигнал, излъчен от Земята.

— И тогава може да се разговаря с него?

— Да, но тогава е вече извън границите на слънчевата система и изпращането на едно изречение трае няколко часа. Пък и с мнемокопията не се водят разговори.

— Защо?

— Не искаш ли да ми отговориш защо не се разговаря с тях?

— Не искам.

— А не... не мислиш ли, че имам право да зная?

— Сигурен съм, че нямаш. Не от вчера вода Експеримента и зная много добре какво мога да ти кажа. Трябва да помниш, че всичко, което знаеш ти, ще знае и твоето мнемокопие...

— И за това...

— Между другото и за това.

Знаех, че малкият стар човек е развълнуван. Въртеше се в креслото, хвърляйки ми уплашени погледи.

— Докъде ще полети това мнемокопие? — реши се най-после да попита.

— До Антарес „А“.

— До Антарес... Това голяма звезда ли е?

— Огромна, червен гигант.

— И ще я изследва, нали?

— Да, ще види далечни планети, луните, кръжащи около тях. Ще ги види не със собствените си очи, защото мнемокопието очи няма, точно има много, толкова, колкото са автоматите, които му предават своите наблюдения. Ще вземе проби от повърхността на планетите, т.е. това ще направят автоматите, те ще извършат анализа и ще му подадат резултатите...

— И мнемокопието ще запомни всичко?

— Не само ще го запомни, но и ще го анализира, ще направи изводи и във вид на сноп лъчи ще ги изпрати към Земята.

— Те ще стигнат ли до слънчевата система, когато ние...

— Когато от теб, професоре, и от мен няма да има и най-малка следа на тази планета.

— И въпреки това?...

— Тези, които ще дойдат след нас, ще приемат тези вълни и ще знаят всичко за Антарес.

— Разбирам — каза тихо професорът. — И това е дори справедливо. Ние цял живот работим, за да увеличим знанието или по-скоро да намалим незнанието на човечеството. Защо нашите мнемокопия да не тръгнат по следите ни...

Подпря побелялата си глава с ръце и се загледа в моя андроид. Погледнах в същата посока, но андроидът стоеше неподвижно и само ниските лъчи на следобедното слънце запалваха отблясъци по неговата броня.

Обади се едва след дълга пауза:

— Чувал съм, че те мислят по-бързо от нас, хората.

— Мислят по-бързо — потвърдих. — Това е резултат на многократно по-голямата скорост на импулса, който се движи по металическия проводник, в сравнение с органичното нервно влакно.

— Това означава ли, че мислят по-добре?

— В състояние са да проверят по-голямо количество мисловни концепции.

— Това ме интересуваше...

Отново млъкна, а на мен ми се струваше, че непрекъснато се върти около въпроса, който не се решава да зададе.

— Освен това мнемокопието има много повече време за мислене от нас, хората, по необходимост ограничени от продължителността на нашия живот — подхвърлих накрая, за да доизясним нещата.

— Да... впрочем, все едно, ще ти кажа — реши се най-после професорът. Гледаше ме със своите излинели старчески очи. — Виждаш ли, от седем години работя над един проблем, може би най-важния проблем, който съм решавал в живота си. За магнитно-химическото уравнение на клетката. — Спря и ме загледа с очакване. — Това нищо не ти говори — продължи след миг с усмивка. — Истината е, че всички — поне на мен ми се струва — трябва да се интересуват от уравнението на клетката, а всъщност с изключение на няколкостотин специалисти за това никой не знае и не се интересува... Във всеки случай за мен това е много важен въпрос, поне през последните седем години. Но именно в тази седма година разбрах, че с това уравнение съм се захванал твърде късно...

— Не разбирам. Как така твърде късно? — прекъснах го.

— Не разбираш и не можеш да го разбереш. Още си млад. А в определена възраст проблемите стават твърде сложни. Очевидно това е субективно впечатление, защото проблемите остават същите, само нашата способност за разбиране... Лоша работа... — запъна се той.

— Разбирам какво ти се иска. То няма да стане — казах решително.

— Но защо? Кажете ми защо? Нали мнемокопието, мислейки многократно по-бързо, ще реши проблема.

— Но резултатите ще може да предаде чак от Антарес.

— Бих могъл да го запитам още преди отлитането.

— Това е невъзможно.

— Защо?

— Няма да ти кажа, но ми повярвай, че е невъзможно.

— Не разбирам. Та нали може да се разблокира мнемокопието и да се попита...

— Теоретически може, но няма да го направя. Последствията могат да бъдат твърде сериозни.

— Последствия? Не те разбирам.

Той действително не разбираше и не би повярвал, дори ако му бях обяснил.

— Трябва да повярваш на моята честна дума — честна дума на кибернетик — добавих.

Но той не повярва...

Космолетът обикаляше по почти кръгла орбита в тази зона на околоземното пространство, от която отлитат корабите за звездите. Приближавахме се към него, но ако не беше монотонното тик-такане на радарния индикатор, който премерваше намаляващото разстояние, би изглеждало, че висим на едно и също място в пространството, над грамадния зеленикав лампион на Земята. Освен нас в ракетата беше пълно с автомати, специализирани в транспозиция на енграми — дълга редица черни сандъци. Професорът мълчеше, когато начело на колоната маршируващи автомати преминавахме през мрачните, синкаво фосфоресциращи коридори на космолета. Залата за транспозиция се намиреше в самия център на кораба. Когато влязохме, светна рефлексор, осветявайки бялата плоча на масата, от която се разбягваха дебели снопове проводници и чезнеха в стените на залата. Професорът ме погледна въпросително. Кимнах. Отиде до масата, докато автоматите заемаха местата си при пултовете. После всички светлини угаснаха, пламнаха разноцветни контролни лампички и гореше само рефлексорът, осветявайки лежащия професор и кичурите бяла коса, падащи под въртящите се остриета на автомата.

— Няма да боли — обърнах се към него. Не зная дали разбира, дали изобщо ме чу. Беше затворил очи и като че ли спеше. После виждах неговия мозък, трепкащ, пулсиращ в такт с ударите на сърцето. Отдръпнах се от масата и от всички страни към него се втурнаха автоматите. Заобиколиха го като черен пръстен и замряха, наведени в мълчание. Контролните светлилки затрептяха. Транспозицията на енграмите започна.

По дебелиите черни проводници протичаха импулсите — мисли, спомени, впечатления. Някаква ливада, ухаеща на лято след дъжд, бяла утайка, разклатена на дъното на епруветката, грохотът на двигателите на стартираща ракета, а после миризмата на остъкления от пламъка бетон и съзнанието, че някой е отлетял... Импулси... милиони импулси... нищо освен импулси. Секундите минаваха, във всяка от тях хиляди енграми преминаваха в мнимокопието. Бавно безименната

мрежа получаваше детство, учеше се да чете, преживяваше първата любов, пишеше научни трудове, остаряваше — ставаше професор.

Излязох от залата и тръгнах по коридора без посока.

Дори не забелязах кога достигнах реактора и заставах пред неговите могъщи бронирани врати. Тогава чух басово бучене. Бяха започнали работа системите, захранващи мнемокопието.

— Свърши ли всичко? — Професорът изглеждаше учуден.

— Да. То вече съществува. Погледни — То сега спи.

— Тези виещи се криви линии на екрана?

— Да, те чертаят ритъма на мозъчната дейност на спящ човек...

Заставахме в средата на централата. Автоматите навиваха последните проводници от акриновия под. Всъщност всичко беше завършено, инструкциите дадени, подробностите съгласувани. След миг професорът щеше да влезе в ракетата и да отлети към Земята. Тогава аз ще застава зад кормилото, ще увеличи скоростта на разпадането в атомния реактор и ще изведе космолета от земното съседство. Ще се издигна над плоскостта на еклиптиката и също ще отлети с ракета. Тогава ще дойде сигналът. Дежурният автомат ще влезе в централата, ще обхване с металическия си манипулатор червената ръчка, ще я дръпне надолу и То ще се събуди.

— То се буди след скъсване на plombата с червената ръчка, нали? — запита професорът. Изглежда, и той мислеше за това.

— Да. Тогава То ще стане единственият господар на кораба. И ще го води стотици години, докато искрата на Антарес се превърне в огромен диск, заслонил с червения си блясък хиляди звезди.

— Помисли, Гоер, колко е кратък нашият живот в сравнение с Неговото съществуване. — Професорът приближи до пулсиращите криви на екраните и опря ръка на червената ръчка.

— Внимавай, можеш да скъсаш plombата.

Професорът не отдръпна ръка. Гледаше в екраните, сякаш искаше да проникне в Неговите мисли. После се обърна към мен:

— Не се сърди, Гоер, но ти знаеш защо взех участие в Експеримента.

Чак в този момент разбрах какво иска да направи... Но той не разбираше, че когато мнемокопието приеме управлението на кораба,

ще стане негов абсолютен господар, ще знае какво става дори в най-забутаните му помещения, и стотици автомати, лишени от връзка за самозащита, ще бъдат готови безпрекословно да изпълнят всяка заповед. А мнемокопието е мозък на човек, който за разлика от другите мислещи устройства не е длъжен да постъпва логично, може да страда, да ненавижда, да се страхува...

— Професоре, твоята ракета вече чака. Време е... — казах съвсем спокойно.

— Гоер, ти наистина ли не разбираш? — Професорът се засмя със своя смях.

— Какво не разбирам? — Искан да се приближа към него.

— Стой на мястото си — каза той твърдо.

— Пусни тази ръчка, професоре! Пусни... Чакай, ще ти обясня...

— Не. Не ти вярвам. Може би сега викаш някакъв автомат...

— Ама...

— Ще я скъсам. Нали затова взех участие във всичко това.

Скочих към него и двамата се прекатурихме на пода.

Стиснах го за гърлото, но беше вече късно. Преди да го докопам, видях как под натиска на ръката му се скъса сребърната нишка с пломбата, поддържаща червената ръчка. Падайки на пода, чувах как отвсякъде се надига деликатен, неуловим шум. Електричеството се беше втурнало в контурните вериги и То се събуждаше...

Разхлабих пръстите си, стиснати върху сбръчканата старческа шия. Вече нямаше смисъл. Той отвори очи и в тях видях страх.

Станах и отидох в средата на залата. То вече виждаше. Усещах го... Наблюдаваше ме непрекъснато, отвсякъде. Без да ме докосва, можеше да измери температурата ми, честотата на вдишване и издишване, напрежението на биотоковете в невроните ми, можеше смъртоносно да ме облъчи или да ме изхвърли в пространството за развлечение, за да види как тялото ми експлодира сред фонтани от кръв, която става на лед в момента на избликването... Нищо не можех да му противопоставя... освен надеждата, че То е все пак човешки мозък.

Професорът стана от пода, залитна и без да поглежда към мен, пристъпи към пултовете.

— Мнемокопие, чуваш ли ме?

— Колко си стар... колко ужасно стар... — Това беше шепот, които излизаше отвсякъде, сякаш — от стените, от пода, от свода на централата.

— Чуваш ме. А ти... дали мислиш по-добре отпреди?...

— Искаш да запиташ за уравнението. Направих грешка на шестнадесетия мнемотрон, по-точно ти я направи, защото аз съм автомат, мнемокопие...

— Грешка, казваш...

— Да, от затворената структура на азотните основи не възниква еквипартиция.

— Как така? Защо не възниква?

— Това е много просто: помисли малко. После вече цялото решение е просто, а резултатът съответствува на предвижданията.

— Значи, моите хипотези са правилни.

— Моите хипотези... искаш да кажеш...

— Как така твоите? Нали ти, ти си само машина, мнемокопие...

— Прекъсна го тих, звънтящ смях. Смахът на професора в изпълнение на машина...

— И двамата имате право — казах аз, защото дискусиата започна да взема неочакван обрат. — Това е ваша обща хипотеза.

— Как така, нали аз я създадох? Тогава Него още Го нямаше.

— Но създавайки Го по подобие на своя мозък, ти му предаде всичко, което е било твое... също и онова, което си постигнал... Повтарям, това е ваша обща хипотеза и тя трябва да бъде оповестена колкото може по-бързо. Ще го направим веднага след връщането си на Земята, професоре, от името на двама ви...

Професорът не отговори. Може би разбра сериозността на положението или усети нещо в интонацията ми.

— Мисля, че сам ще се справиш с извеждането на кораба от слънчевата система — обърнах се направо към Него. То не отговори. — Довиждане — казах тогава. — Професоре, сбогувай се със своето мнемокопие.

— Довиждане — повтори неуверено професорът. Виждаше се, че никога не е работил с мислещи автомати...

Насочихме се към изходния шлюз. Събрах цялата сила на волята си, за да се принудя да крача нормално. Още в коридора забелязах, че подсъзнателно избързвам и професорът остава назад. Завиждах му за

неговото незнание... Бих дал много, за да бъда вече извън кораба. Помнех, че съм непрекъснато наблюдаван, стараех се да се нагодя към неговите крачки. Най-накрая стигнахме горната палуба. Преградите на шлюза белееха пред нас в слабата светлина на фосфоресциращите стени. Около тях в черна редица стърчаха хватките на освобождаващите лостове. Дръпнах ги, но преградите не трепнаха, не мръднаха даже на милиметър. Не беше засечка, знаех това. Усецах как кръвта бие до пръсване в слепоочията ми. С безсмислено упорство натисках лоста, дърпах, увисвах на него. Напразно. Едва тогава някъде до мен се обади гласът му:

— Виждам, че искате да ме напуснете...

— Да, нали трябва да оповестим решението на уравнението.

— Не се тревожете. Няма смисъл. Хората и сами накрая ще го открият — подиграваше се. Знаех, че се подиграва. Подиграваше се с монотонен, равен глас. Подиграваше ми се машина с човешки глас...

— Защо да няма смисъл? Нали вече знаем решението — каза професорът.

— И какво от това?

— Наш дълг е да го съобщим на другите, на човечеството...

— Наш, тоест чий?

— Твой, мой, на всеки, който го открие.

— Е, това не се отнася до мен. Аз съм автомат, мнемокопие...

— Как така, нали разсъждаваш като човек?

— Чувствувам се човек като тебе, но съм автомат. Преди малко и ти го каза. Известно ми е впрочем.

— Но си мое мнемокопие.

— И какво от това?

— Ти си същият като мене. Ти си почти аз... тъй че си дължен...

— Дължен? Ти изобщо не ме интересува.

— Как смееш? Не очаквах това от теб.

— От автомата, от мнемокопието на големия професор. Нима толкова малко знаеш за себе си?...

— Аз, аз не бих го направил никога. Благото на науката е най-върховният дълг.

— А да си спомняш своя асистент Жорж?...

— Това бяха специфични условия — настръхна професорът.

— Защо ме лъжеш? Нали знам как беше в действителност...

— Но той не издържа. Тези мъгли и мракът на Венера...

— Издържах по-добре от теб. Това не го смущаваше. Търсеше свързващото звено, последния довод и от нищо извън това не се интересуваше.

— Неговото държане...

— Беше съвсем нормално. Аз също бях там, както и ти. Знаеше, че е много близо до откритието, за което и ти беше отишъл, и затова го принуди да се върне на Земята. Така ли беше?...

— ...

— Отговори!

— Това беше един-единствен път — професорът говореше тихо. — Аз го въведох в работата, казах му всичко, което знаех... а той криеше от мен резултатите... Но това е единственият случай за осемдесет години труд... Единственият, и ти най-добре знаеш това — професорът почти крещеше.

— Не се нервирай, знаеш, че е вредно за теб... — гавреше се машината. — За другите и дума няма да кажа... че те са и мое дело, нали?

— Сигурно, миналото ви е общо. Но това сега не е толкова важно, по-добре кажи: защо ни държиш тук? — запитах го направо, исках най-после да знам.

— Не се ли досещаш?

— Не.

— Просто защото съм общителен автомат.

— Искаш да те придружим до орбитата на Плутон ли?

— По-далеч... много по-далеч...

Значи, наистина... не беше весело. И въпреки всичко бях удовлетворен — предвижданията ми се бяха оправдали.

— Ние не сме съгласни с това! — крещеше в това време професорът. — Пусни, пусни ни веднага! Искаш да ни затвориш. Това е позорно, недостойно за човека!...

— Не съм чувал автоматите да са морално обременени. Самозащитната връзка им е напълно достатъчна. Направихте ме автомат и трябва да понесете последиците от своето дело. Аз съм автомат и ще ви задържа за разтуха на стотици години полет в безкрайния мрак на пространството, където няма дори метеори, за да

ги гоня за развлечение. Изобщо представяте ли си как ужасно ще скучая?

Професорът искаше да протестира, но му направих знак да мълчи.

— Слушай внимателно, автоматите — казах. — Хранителните запаси дори при полугладна дажба ще ни стигнат най-много за месец. Синтетична храна не можеш да направиш, защото автоматите ти не са приспособени за това. Така че с цената на нашата гладна смърт ще съкратиш самотността си едва с един месец...

— Това не би ме възпряло да ви взема, но ще ти кажа откровено — намерих по-добро решение. Реших, че ти ще се подложиш на транспозиция на енграмите и твоето мнемокопие ще остане с мен до края на пътуването... Онзи изобщо не ме интересува. Той беше само шаблон, за да бъде направен по него. Сега е излишен, непотребен. Аз съм по-съвършен, по-всестранен, с по-малка вероятност за грешка отговарям на непълния комплекс сигнали, значи, съм по-интелигентен. Нима смяташ, че той, в тази белтъчна форма, би могъл да проведе изследване на Антарес дори ако долети до тази звезда, преди да се е разложил на азотни, фосфорни и серни съединения? Смяташ ли, че би могъл?

— Тогава какво ще направиш с него? Ще го пуснеш ли?

— Не. Нали веднага след мен ще изпратят ракети-преследвачи.

— И аз мисля така.

— Но тогава ще бъде на няколко светлинни дена от системата и ще развия космическа скорост. Впрочем ще им изпратя съобщение от твое име. Няма да се безпокоят, а изпратените после космолети ще могат да ме догонят чак след няколко месеца. Вероятно ще изчислят, че храната ви ще се свърши по-рано, затова ще се откажат от преследването, а теб, Гоер, ще впишат в листата на загиналите в Космоса.

— Съгласен, разсъждаваш правилно. Но кажи ми, какво ще стане с него?

— С него... Бих могъл да наредя на андроидите да го убият, а тялото да хвърлят в атомния реактор. Нали работните скици и схеми не са нужни, щом мнемокопието е вече създадено — засмя се То. — Но от сантименталност към белтъчните, които са ме формирали, няма да го направя, макар да съм само автомат.

Погледнах професора. Едва сега беше разбрал. Побледня, на челото му се появиха ситни капки пот. Беше уплашен и страхът надничаше през неестествено разширените му очи. За момент стоя неподвижен, после се хвърли към стената, от която идваше гласът.

— Не. Няма да го направиш. Знаеш как работих... Цял живот съм работил и сега, когато реших най-големия от проблемите... искаш да умра?

— Да, това е неприятно. Но помисли логично и ще признаеш, че съм прав, че за мен това е най-приемливият изход. Аз никак не съм искал да бъда, но щом вече съм...

— Тогава сам се убий, автомател... — крещеше професорът.

— Той не може — казах. — Има монтирани силни самозащитни връзки и не може да се „убие“. Не може сам дори да дезорганизира мрежата, за да престане да мисли, колкото и да иска да умре...

— Да, Гоер е прав, аз не мога и затова трябва да умреш ти.

— Аз не искам да умирам... не искам... — Професорът закри лице с две ръце и така заби нокти в челото си, че се показаха червени капки кръв.

— Значи, държиш на транспозицията на моите енграми? — запитах.

— Твърдо.

— Добре, а ако не се съглася? Нямаш такъв комплект от автомати за транспозиция, за да го извършиш против волята ми.

— Значи, ще се постарая да го направиш доброволно.

— А ако не стане?

— Знаеш, че моите възможности на този кораб са почти неограничени, но играта се води с много висок залог. Великолепно разбирам, че най-неприятната страна на моето пътуване ще бъде самотността. Самотност, каквато никога не ще познае жив човек, пострашна от тази на заточеника, осъден на месечен труд в някаква изолирана база на луните на Уран. Той може да провежда петрографски, космически и всякакви други изследвания и да живее с надеждата за връщане на Земята. Аз ще бъда по-самотен, самотен като космически корабокрушенец, който се носи като метеор в скафандъра си през пространството. Но неговото съзнание ще издържи няколко десетки часа, докато умре от изтощение или изгори в атмосферата на някоя планета. А моето ще трае стотици години... почти вечно. Мисля

върху това и не виждам никакви перспективи за себе си. Това ще бъде страшно... наистина страшно. Всичките ми спомени са затворени в тези трептящи кръгове. Като мнемокопие съм веднъж завинаги изолиран от хората. Не съм човек, но не мога да мисля равнодушно за това, че няма да пресека и четвърт от пътя, когато ще бъда вече забравен. Ще умрат всички, които са ме познавали, а за внуците името ми, споменато в учебниците по биофизика, ще бъде празен звук. Всичко, което живее в паметта ми, ще престане да съществува. Може би в моята градина, където седях в летните вечери, ще издигнат слънчеви трансмутатори, а моите автомати, като остарели ще бъдат изхвърлени на гробището. За хората моят свят ще стане спомен, отминала епоха. А аз все още ще мисля за него. Няма да забравя нито една подробност. Ще помня усмивката, с която дъщерята всеки ден ме поздравяваше, и зелените синусоиди, очертаващи ентропията на системите... Аз съм осъден да помня... да помня вечно. — То млъкна и останаха само неуловимите вибрации на протичащите в стената токове.

— Затова искаш и аз да помня? — запитах го.

— Не, не ме разбираш. Аз искам да ми правиш компания. Това да бъде експедиция на две мнемокопия. На двама ни ще бъде по-леко... За всичко станало, за това, че сега съм неунищожим автомат, който трябва да мисли цяла вечност, мога да упреквам най-много себе си или него. Но аз не знаех, не допусках, че това мнемокопие ще бъда аз, съвсем същият като преди.

— Той още не разбира...

— Той?

— Да, професорът продължава да мисли, че си автомат. Че е невъзможно да си него, съвсем самия него. С мен не е така, аз го знаех още преди транспозицията. Знам, че когато се превърна в мнемокопие, ще гледам, както ти сега на малкото човече Гоер, чиято смърт няма да ме вълнува, та нали е бил само схема, прототип, по който съм бил направен аз, истинският аз.

— Е добре, какво значение има това?

— Това, че в този момент съм Гоер, същото малко човече, което след събуждането от съня на транспозицията ще застане пред две мнемокопия. Тогава ще може вече спокойно да умре. Какво ще промени това за мен — Гоер?

— Ще те изпратя на Земята, обещавам ти — каза То след дълго мълчание. Да, за него това вероятно беше нова гледна точка.

— Значи, искаш да продам още несъществуващата си личност, да я осъдя на мъките на безсмъртието в замяна на своята свобода?

Не отговори, затова продължих:

— Нима смяташ, че ако бях тук с някой близък — син, брат, — бих ти го оставил в замяна на свободата?

— Не зная. Зависи от твоята...

— Нямаше да го оставя. А моето мнемокопие ми е по-близко от брат или баща. По-близко ми е от нероденото още дете, защото мнемокопието — това съм аз.

— Но то е автомат.

— Смешки. Нима ти се чувствуваш автомат?

— Не. Съвсем сигурно — не!

— Виждаш ли. Затова няма да ти оставя моето мнемокопие. Може би при определени условия сам бих го изпратил в Космоса, да провежда изследвания за всички ни, за човечеството, защото... в края на краищата мнемокопието е частица от човечеството, от обществото.

Възможно е така да ми се струваше, но шумът от токовете вибрации сякаш се усили. Нима То мислеше чак толкова интензивно?...

— Не зная... не разбирам от тези неща... аз съм само биофизик... Но знам, че съм автомат, че се страхувам от самотността и спомените. Това е истински ад, сто пъти по-страшен от наивния пъкъл на древните. Не искам да бъда сам и няма да бъда. Ще те принудя да ми дадеш своето мнемокопие. Ще те принудя, чуваш ли!! Зная, че не искаш, но ще се съгласиш. Ако не стане доброволно, толкова по-зле за теб. Повтарям, аз съм автомат, а не човек и няма да ти оставя никаква възможност за бягство. Това е всичко, което исках да ти кажа. Сега вземи професора, върви в някоя кабина и си помисли... Утре ще ми дадеш отговор. Не си глупав и знаеш, че нямаш шансове... Нямаш връзка за самозащита и може да ти хрумне желание за самоубийство. Затова при теб изпращам андроид. Той е много по-бърз, така че не се опитвай...

Млъкна и знаех, че разговорът е свършен. Погледнах професора. Седеше неподвижно на пода. Очите му бяха мътни, сякаш не беше на себе си. Тънки струйки пот се стичаха по лицето му. Не усещаше

нищо, не знаеше нищо, потънал в обезсилващия страх, който позволява на смъртта да дойде незабелязано.

— Андроид — извиках.

Влезе веднага. Тогава забелязах, че зад мен вече стои друг андроид. Мой метален ангел-пазител, изпратен от мнемокопието.

— Вдигни го и го занеси в кабината — заповядах, посочвайки професора.

Андроидът забави изпълнението на нареждането с част от секундата. Това забавяне беше почти незабележимо, но аз го усетих, защото познавам добре автоматите. „Съгласува нарежданията с мнемокопието“ — помислих.

След минута вече бяхме в кабината. Беше предназначена за този, който отвежда космолета извън слънчевата система. Андроидът положи професора върху еластичния под, а аз седнах на пружиниращата вихрова възглавница и се размислих. Положението не беше розово. Ще ме принуди... Знаех, че може да ме принуди на транспозиция. Всички автомати са му подчинени. А ако То е повярвало, че е само автомат, ако иска да вярва в това...

Все пак трябва да има някакъв изход... Мога да се опитам да унищожа мнемокопието. Но То има връзка за самозащита... Ще се отбранява, а защитните му възможности са огромни. А сега... бих могъл да отида с андроида до стената, където са неговите съединителни възли, и да наредя да я разбие. Не, това е невъзможно, нали автоматите предават всяко нареждане до мнемокопието за потвърждение, имат обратна връзка с него. Но ако мнемокопието не отговори... Да, тогава автоматът ще изпълни нареждането. Лошото е, че мнемокопието отговаря винаги, освен ако загуби съзнание, тоест ако премине в състояние, чието съответствие у човека е загубата на съзнание. Възможно ли е това?...

Замислих се за момент. Ами да, разбира се, че е възможно. Ако престане да действа хранването. От прекъсването на достъпа на енергия до включването на резервните агрегати на пълна мощност минава около минута и половина. През това време андроидът ще изпълни заповедта за разрушаване на съединителните възли и когато хранването се върне в нормата, мнемокопието ще бъде вече повредено. Изведнъж се сепнах. Нима повреждането на мнемокопието е толкова лесно? Бях един от конструкторите на системата за вътрешна

осигуровка и ми стана чак неприятно, че унищожаването му е толкова просто. Значи, осигуровката не е безотказна... Макар че, от друга страна — утеших се, — осигуровката е проектирана за случай, че в кораба проникнат неизвестни същества, но никой не е предполагал, че това същество ще бъде конструкторът, който познава конструкцията, слабите места и действието на мнимокопието. Наистина всеки, който не знаеше къде са съединителните възли, щеше дълго да ги търси и през това време на главата му щяха да се стоварят десетки андроици, без да смятаме тежките автомати с лъчемети, които щяха да го смелят на атоми. Но аз, конструкторът, може и да успее. Трябва само да поговоря с професора, така че То да не чуе. Значи, трябва да повредя информационния канал, който излиза от кабината.

Станах. Андройдът-пазител пристъпи към мен. Отидох до ремонтния автомат, предназначен за дребни поправки във вътрешността на кораба. Беше на разположение на този, който отвежда космолета — вероятно нямаше връзка с мнимокопието...

— Лъчев резец — заповядах. Една от многото лапи на автомата се протегна напред. В този момент се обади То.

— Какво искаш да правиш? Нали...

— Режи на дълбочина половин метър — заповядах, посочвайки мястото, където минаваше каналът.

Блесна зелен пламък и Неговият глас замлъкна наред думата. Каналът беше пресечен.

— Професоре, професоре — крещях и дърпах стария човек от еластичния под.

— Какво искаш? — запита тихо.

— Внимавай и запомни! Ще слезеш долу при реактора и точно след десет минути — гледай синхронизатора — ще залееш с втвърдяваща се течност проводните шини на предпазителите на хранването. Ето ти пистолет с течност под налягане. — Взех пистолета от ремонтния автомат и го мушнах в джоба на скафандъра на професора. — Помни, след десет минути — повторих. Вече чувах металния тропот на андройдите, бягащи по коридора. Три от тях нахлуха в кабината, като едва не ме прекаструиха, и се хвърлиха към стената, към прерязания канал.

Излязох от кабината. Видях, как професорът се надига бавно от еластичния под. Отидох в моето помещение до централата, в чиито

стени бяха съединителните възли. Андройдът ме следваше на половин крачка, но не можех да го използвам.

— Защо повреди канала? — запита То веднага щом влязох в помещението.

— За да ти докажа, че на този кораб нещо може да се направи и без твое желание.

— Заплашваш ли?

— Не, искам да те убедя, че не си всемогъщ.

— Разглобих онзи автомат на части и ще ликвидирам останалите, които не са ми подчинени... Важното е да нямаш никакви шансове, дори минимални.

Погледнах часовника. Оставаха още три минути.

— Дразни ме този андроид — казах.

— Това е за твое добро. Пази те от теб самия.

— Възможно. Но аз обичам симетрията. Андройд! — извиках.

Притича, шляпайки с металните си стъпала по акриновия под.

— Застани от другата страна — заповядах.

Изпълни нареждането със същата кратка пауза. Още една минута. То трябва да говори, а когато изведнъж прекъсне в средата на думата...

— Съгласен съм на транспозиция при известни условия.

— Наистина ли?

— Да, ако действително се споразумеем.

— А какви...

Млъкна! Престана да говори. Професорът беше свързал на късо хранващите контури.

— Разрушавай всичко на метър дълбочина — наредих на андроида, посочвайки стената. — Хайде разрушавай! — повторих, защото автоматът не трепна.

Тогава чух смях. Това беше неговият смях. Смахът на мнимокопието на професора. Значи, не успях, професорът не беше повредил хранването. Мнимокопието се смя дълго, а после попита:

— Да ме унищожих ли искаше?

— Искях.

— Съжаляваш ли, че не успях?

— Съжалявам... Дори не можеш да си представиш как съжалявам...

— Ти забрави за андроида, Гоер — засмя се отново. — Чрез андроида, твоя пазач, ви чувах толкова добре, колкото и чрез канала за свързка.

Имаше право, бях кръгъл идиот. Но този андроид въобще не отговаряше, нищо не правеше и само ме следеше, така че накрая бях престанал да го забелязвам, гледах, без изобщо да го виждам. А той ни е слушал.

— А професорът? — запитах.

— Нали съм тук.

— Питам за професора. Ти си само мнимокопие... нищо друго не можех да направя.

— Друг професор няма.

— Уби ли го?

— Разложих тази моя белтъчна скица на атоми.

— Лъчемет?

— Да. Не остана дори следа. Всъщност съм ти благодарен, защото този мой не особено сполучлив прототип само ме дразнеше. И нали имам още някакви остатъци от вашия начин на мислене, беше ми трудно да се спра... на такова радикално решение... Но така...

— Как можа!

— Защищавах се. Той искаше да повреди хранването, но срещна лъчемета, сега аз съм професор, единственият професор, професорът по биофизика от университета в Лима. Професорът в малко изменен вид. Никакво мнимокопие, само професор! Разбра ли? И аз реших онова уравнение, а не той. Аз!

Замълчах.

— Е какво, да се върнем към прекъснатия разговор — каза То накрая. — Разговаряхме за твоята транспозиция. Продължавам да държа на своето обещание. След извършването на транспозицията ще те изпратят на Земята. — Наистина ще те изпратят.

— А ако не?

— Нищо, ще трябва да употребя насилие, а бих предпочел да избягна това.

Значи, ми остава само един шанс, последният шанс.

— Добре, съгласен съм — казах.

— Радвам се. Наистина много се радвам — каза мнимокопието.

— Но трябва да ми дадеш два автомата... Разбира се, те през цялото време ще бъдат под твой контрол... но са необходими при транспозицията. Обикновено аз следя синхронизацията... така беше по време на твоята транспозиция, но не мога едновременно да синхронизирам и да се подлагам на транспозиция.

То не отговори. Нима е започнало да подозира нещо? Но нали не можеше да знае, че никаква синхронизация не е нужна... че когато то беше транспонирано, мен изобщо ме нямаше в тази зала.

— Естествено, ще се подложа на транспозиция само при известни условия — добавих. Трябваше да разсея подозренията му.

— Слушам те — отговори след дълга пауза.

— Преди всичко сме равноправни мнимокопия. И дума да не става за някаква форма на намеса на твоята личност в моята.

— Съгласен. Това е естествено.

— Управляваме космолета заедно и на равни начала.

— Съгласен.

— Половината от всички автомати ще получават обратна връзка с моето мнимокопие и ще се подчиняват изключително на него.

— Добре.

— Това май е всичко. Ако още нещо...

— Сигурно ще постигнем споразумение... Та нали в твое лице искам да имам другар в пътуването... Да изпратя ли автоматите?

— Изпрати ги в централата и приготви масата за транспозиция. Веднага идвам.

Отидох в централата, после дойдоха автоматите. Учих ги, залагах в тяхната памет протичането на транспозицията. Ще правят това, което и другите автомати, чак докато дойде онзи момент... Тогава ще свържат контурите на формиращото се мнимокопие със себе си, моите космически знания ще се наложат върху спомените от детството... Ще възникне хаос от токове, скокове на потенциалите. Но тези токове няма да останат вътре в стоманените шкафове, които би трябвало да бъдат обвивка на моето мнимокопие. Ще протекат обратно по дебелия черни кабели и ще попаднат в биоверигите на моя мозък. Биоверигите няма да издържат това претоварване. Ще променят необратимо своята структура, степента на сложност на мрежата ще падне... и ще престана да съществувам.

А ти, мнемокопие, смяташ, че спечели тази игра, че ако транспозицията не се удаде отведнъж, ще можеш да я повтаряш... да я повтаряш толкова пъти, колкото искаш, докато експериментът успее. Греша, мнемокопие, аз няма да изгубя своя последен шанс, шанса на смъртта... После ще полетиш към Антарес, но без мен.

— Готов ли си? — запита.

— Да — май че казах това спокойно, спокойно като човек, който иска да си дремне. Дали в този момент То не мери пулса ми? Сигурно е ускорен...

Андроидът ме докосна по рамото. Разбрах. Пристъпих към масата. Автоматът ме вдигна и постави на нейната бяла плоча. Значи, това е вече краят, истинският край. Вече няма да видя Алтрея, единствения град, който обичах. Вече никога вечер от прозорците на моя кабинет на тридесет и третия етаж на небостъргача няма да видя белите блясъци на ракетите, стрелнати нагоре на фона на потъмняващото нощно небе... Защо все още не започва? Какво чака То?

— Защо не започваш?

— ...

— Отговори!

— Ти сп... спечели, Гоер... аз... — заекна То и всички контролни светлини заиграха.

— Какво е станало? — скочих от масата и побягнах към зелените екрани на централния разпределител. Импулсът в неговата мрежа се разсейваше от белите искри на смущенията.

— И... сега... аз... съм... — не довърши, лампите в централата започнаха да пулсират с бавен и хаотичен собствен ритъм.

— За какво говориш?... Мнемокопие!...

— Спечели... Аз... аз... май... умирам...

— Но...

— Умирам... и се боя... тази връзка... ужасна връзка... За да... дойде... най-после...

— Какво ще дойде?

— Хелий... течен хелий...

— Откъде? От охлаждането на реактора?

— Да... лъчемета... разбих... случайно... исках... за да... на атоми... че... аз само...

— Опита ли да го задържиш? — запитах и в същия миг разбрах цялото безсмислие на своя въпрос. При такава връзка за самозащита, каквато То има, отдавна е направило всичко възможно. Но свръхпроводимостта... Автоматите отказват, когато температурата наближи абсолютната нула.

Изведнъж левият екран угасна, покри се със сиво петно.

— Ох... стига... стига!... — това беше хрипковик — не мога... за... вече... реактор...

Реакторът! Да, реакторът!

— Блокирай го веднага, чуваш ли? Искан да живея! Да живея!... — Побягнах към пултовете и ги заудрях с юмруци.

Не отговаряше. Може би вече не чуваше, може би никак не го засягаше. Хиляди тонове течен хелий заливаха бавно системите на неговия мозък. Хвърлих се към шлюза. Пробягах залите и коридорите. В третата зала по навигационния блок гаснеха една след друга червените контролни лампички. В коридора повя хлад. Стените му, както винаги, фосфоресцираха с небесно сияние. Побягнах към главния шлюз. Легнал на пода, там някакъв андроид пълзеше в кръг, сякаш искаше с глава да докосне стъпалата си. По бронята му белееше скреж. Прескочих го.

Изведнъж се спрях. Стори ми се, че някой шепне името ми. Да, стените шепнеха с гласа на мнимокопието толкова тихо, че едва го разпознах.

— Гоер... Гоер...

— Чувам те, професоре... — И внезапно се усетих, че аз, кибернетикът, казах на мнимокопието „професоре“.

Но То вече мълчеше. Едва при шлюза, когато контролните светлини на реактора угаснаха, разбрах какво искаше да ми каже.

— Благодаря, професоре — извиках, но той не ме чу.

Отворих шлюза, скочих в ракетата и затръшнах люка.

Натиснах стартовия лост и се изстрелях в пространството, оставяйки зад себе си черния корпус на космолета. Потърсих Слънцето. Открих го като малко светло кръгче. В това време автоматът настрои приемника и чух сигнала от Земята, предаван за ракетите за далечен полет.

Отново бях в Космоса. И тогава на дланта ми падна капка. Изненадано я погледнах... По скафандъра се топеше белият скреж от

моето дишане.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.